

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Janja Cotič Pajntar in Nives Zore

Vključevanje v vrtcu

6. zvezek

Vključujoča šola

Priročnik za učitelje in druge strokovne delavce

Janja Cotič Pajntar in Nives Zore

Vključevanje v vrtcu

6. zvezek

Vključujoča šola

Priručnik za učitelje in druge strokovne delavce

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Ljubljana 2017

Ustvarjanje razmer v vrtcu za vključevanje otrok

Vrtec je zelo pomemben socialni prostor in vpliven dejavnik vključevanja otrok v družbeno in institucionalno okolje, ki vpliva na kakovost otrokovega življenja ter njegov razvoj.

Vključujoč vrtec se v enaki meri osredotoča na vse otroke ter spodbuja enakovredno sobivanje in razvoj vsakega posameznega otroka tako, da je otrok slišan, viden, upoštevan in spoštovan, da je spodbujan njegov razvoj in da otrok ni na kakršen koli način izpostavljan.

Vključujoč vrtec zagotavlja socialno klimo, v kateri se prav vsak otrok dobro počuti, spodbudno učno okolje, v katerem so pomembni dobra komunikacija, sodelovanje in učenje otrok od otrok. Pri tem vključujoč vrtec daje možnosti za izražanje močnih področij in talentov vsakemu otroku, da lahko prav vsak otrok razvija občutek uspešnosti. Odnosi z vrstniki v vrtcu, vključenost in sprejetost med vrstniki tvorijo kakovost otrokovega življenja v vrtcu.

Ko govorimo o vključujočem vrtcu, vedno razmišljamo o prepričanjih in vrednotah, ki so pomembne za vključevanje: o enakosti in pravičnosti, o pomenu sodelovanja in soudeležnosti v skupnosti, o sočutju, spoštovanju različnosti in skrbi za trajnostni razvoj.

Vključevanje v najširšem smislu zajema vrednote, politike in prakso, ki podpirajo pravico vsakega otroka in njegove družine, da sodeluje v vseh dejavnostih in okoliščinah kot polnopraven član družine, skupnosti in družbe.

Z vključevanjem v zgodnjem otroštvu želimo doseči, da so vključeni vsi otroci, s posebnimi potrebami ali brez njih, in njihove družine, zato da razvijejo občutek pripadnosti, članstva in prispevanja, da razvijejo pozitivne družbene odnose in prijateljstva ter da se vsi otroci razvijajo in učijo z namenom, da bi v polni meri izrazili svoj potencial.

Vključenost prav vsakega otroka v različne socialne interakcije v vrtcu je izjemno dragocena za življenje posameznikov v strpni in vključujoči družbi, kar od vseh nas terja, da se trudimo vrtec spreminjati v vključujoč vrtec.

Značilnosti vključujočega vrtca oziroma visoko kakovostnih predšolskih programov ter storitev v zgodnjem otroštvu so **dostopnost**, **soudeležnost** in **podpora** otrokovemu razvoju. Da vključujoči vrtec v sistemu lahko deluje, mora imeti v sistemu zagotovljene navedene tri pogoje.¹

Dostopnost	Soudeležnost	Podpora
Visoko kakovostno predšolsko vključevanje prav vsakemu otroku zagotavlja dostop do številnih in raznolikih priložnosti za učenje. V mnogih primerih že preproste prilagoditve oziroma spremembe olajšajo dostop prav vsakemu otroku. Sodobna tehnologija lahko otroku omogoča dostopnost in soudeležbo.	Nekateri otroci potrebujejo dodatne individualne prilagoditve in različne oblike podpore, da lahko v celoti sodelujejo in prispevajo pri igri in dejavnostih z vrstniki in odraslimi. Naloga vzgojiteljev je, da spodbujajo občutek pripadnosti, soudeležnosti in sodelovanje vsakega posameznega otroka. Visokokakovostno vključevanje otroka v vrtec spodbuja otrokovo soudeležnost in čustveno-socialni razvoj. Omogoča otrokovo učenje in razvoj na vseh področjih.	Sistem in politika morata podpirati prizadevanja posameznikov, institucij in organizacij, ki se trudijo zagotavljati vključujoče storitve za vse otroke in njihove družine. Družinski člani, vzgojitelji, zdravniki, specialisti in drugi strokovni delavci bi morali imeti dostop do stalnega strokovnega razvoja in podporo, da pridobijo znanje in spretnosti, ki so potrebne za izvajanje učinkovitih vključujočih praks. Ker je sodelovanje med ključnimi soudeleženci temelj za izvajanje visokokakovostnega predšolskega vključevanja otrok in njihovih družin, je treba poskrbeti za vire in politike, ki jim bodo omogočale različne možnosti za komunikacijo in sodelovanje. Specializirane storitve in terapije je treba izvajati usklajeno ter povezano z družino in izvajalci predšolskega programa v korist otrok.

1 Early Childhood Inclusion, NAEYC – National Association for the Education of Young Children, april 2009.

Kako vrtec postane vključujoč vrtec?

vrtec

+

ko je temeljna človečnost izhodišče za zagotavljanje izkušnje dobrega in občutka varnosti,

podpiramo otroka, da bo lahko sodeloval in da bo pri tem uspešen,

odkrivamo otrokove talente in močna področja,

omogočamo prav vsakemu otroku, da se izkaže,

omogočamo prav vsakemu otroku, da napreduje v razvoju in doživlja uspeh,

dajemo podporo otroku s posebnimi potrebami,

uporabljamo ustrezne načine za uspešno komunikacijo z vsakim posameznim otrokom,

da ponujamo neposredno pomoč pri vključevanju vsakega posameznega otroka med preostale otroke v skupini in zagotavljamo pomoč pri vzpostavljanju odnosov med otroki, sodelujemo s starši, jim dajemo podporo in z njimi komuniciramo v dialogu.

=

vključujoč vrtec

Temeljna težnja vključujočega vrtca je soudeležnost in razvoj vsakega posameznika v največjem možnem obsegu.

Zavedati se moramo, da socialna izključenost odvzema človeku njegove temeljne pravice in nase veže revščino, prikrajšanost in nestrpnost.

Z vključevanjem v družbeno dogajanje preprečimo izključenost iz družbe, socialno prikrajšanost in nazadovanje posameznika, družine ali skupine ljudi na rob družbe.

Različnost je priložnost za učenje.

Različnost med otroki je priložnost in možnost za višjo kakovost življenja.

Spoštovanje razlik med posamezniki je pogoj za vključevanje.

Vzgojitelj, ki zagotavlja visoko stopnjo vključevanja:

- uresničuje vsa načela in cilje Kurikuluma za vrtce,
- spodbuja otrokov razvoj v največjem možnem obsegu,
- spoštuje prav vsakega otroka in njegovo družino,
- različnost razume kot vrednoto in jo sprejema,
- je ozaveščen in občutljiv za medkulturno vzgojo otrok v vrtcu, zato spoštuje zasebno sfero družin, njihovo kulturo, identiteto, jezik, navade in običaje ...,¹
- spodbuja udeležbo, sodelovanje in prispevanje vsakega posameznega otroka v največjem možnem obsegu,
- spremlja in dokumentira napredek in razvoj vsakega posameznega otroka,
- je ozaveščen o potrebah vseh otrok in otrok iz različnih ranljivih skupin, na primer otrok, ki izhajajo iz na novo priseljenih družin ali iz socialno manj spodbudnega okolja, otrok s posebnimi potrebami, otrok Romov,
- se trudi iskati, razvijati in izvajati učinkovite didaktične pristope pri vključevanju različnih otrok v vzgojno-izobraževalno delo,
- vzgojno-izobraževalno delo načrtuje fleksibilno,
- se zaveda pomena izmenjave izkušenj dobre prakse,
- skrbi za stalno refleksijo in vrednotenje lastnega dela z otroki in starši.

Ustvarjanje ugodne socialne klime in aktivno učenje v vrtcu

Ugodno socialno klimo v vrtcu zagotavljamo s svojo pozitivno čustveno naravnostjo, s spodbudnim in pomirjujočim delovanjem in z zavedanjem značilnosti razvoja in učenja predšolskih otrok. Pri tem je bistveno, da smo pozorni na vsakega otroka posebej, da upoštevamo in spoštujemo individualne razlike, da spoštujemo integriteto in kompetentnost prav vsakega otroka ter upoštevamo njegovo razpoloženje in počutje. Ustvarjanje ugodne socialne klime in aktivno učenje v vrtcu sta temelja, da se otrok v vrtcu počuti vključenega.

Pomembno je poslušati in slišati prav vsakega otroka ter zagotavljati varno in spodbudno okolje, v katerem se vsak otrok počuti varnega in sprejetega.

V ugodni socialni klimi, ob optimalnih spodbudah, ima prav vsak otrok možnost za razvoj in učenje. Otrok pri tem razvija sposobnost zaupanja, avtonomnost, prevzemanje pobude, empatijo in samozaupanje.

»Vsak otrok mora dobiti priložnost, da najde svoje močno področje, na katerem je uspešen, in da lahko sodeluje pri odločitvah, kar daje vsakemu posamezniku, tudi otrokom s posebnimi potrebami, otrokom različne rase, etnične pripadnosti, jezika in vsem tako ali drugače drugačnim, občutek, da prispeva k skupnosti in ob tem doživlja pravi občutek sprejetosti in enakovrednosti kljub svoji drugačnosti. Treba je torej vzpostaviti takšno vrtčevsko klimo, v kateri bo drugačnost razumljena kot vrednota.«

Kobolt, 2010

¹ Glej peto alinejo načela sodelovanja s starši, *Kurikulum za vrtce*, str. 15.

Zapis odraža, da se deklica dobro počuti, kar posredno kaže na ugodno socialno klimo v oddelku.

Ključne besede: deklica, ki v vrtcu pripoveduje v hrvaškem jeziku

Formativno spremljanje: dokumentiranje pripovedovanja otroka v njegovem jeziku

Situacija: otroci so v vrtec prinesli svoje fotografije, na katerih so bili sami še dojenčki, in ob njih pripovedovali. Pripovedovanje otrok je vzgojiteljica dokumentirala.

Deklica L. je svojo fotografijo opisala takole:

»To sam ja na slici. Malo sam drukčija. Lepa sam sama sebi. Dobro mi je doma kod babe jer ležim tako. Na slici sam mala i slična Niki malo. Doma imam Niku, babu, dedu i tatu. Jako jih volim. Bila sam mala beba na slici, nisam mogla it u vrtič jer još nisam hodala. Imala sam male šlape.«¹

Zavedati se moramo, da vključenost otroka iz drugega jezikovnega okolja v vrtec zanj ne pomeni vedno prikrajšanosti oziroma oteževalnih okoliščin.

Primer kaže na to, da se je vzgojiteljica zavedala pomena zagotavljanja ugodne socialne klime, saj se je otroku prilagodila tako, da mu je omogočila uporabo njegovega maternega jezika, in je to prepoznala kot podlago za dobro počutje deklice v skupini.

PRIMER

Ustvarjanje ugodne socialne klime, v smislu pozitivnih interakcij med vzgojiteljem in otrokom, je temelj aktivnega učenja.² Aktivno učenje je socialen, interaktiven proces, zato je spodbudna klima bistvena. Aktivno učenje je osnovno sredstvo, s katerim otroci pridobivajo znanje na področju socialnega, čustvenega, intelektualnega in telesnega razvoja.³

POZOREN SEM, da otroci v okolju za aktivno učenje:

- ✓ prosto razpolagajo in delajo z materiali,
- ✓ izbirajo, načrtujejo in se odločajo,
- ✓ govorijo in razmišljajo o tem, kar delajo,
- ✓ ter sprejemajo podporo vzgojitelja in vrstnikov, kadar jo potrebujejo.

Otroci, ki se v vrtcu vključujejo v izkušnje aktivnega učenja, razvijajo sposobnost razmišljanja, sklepanja, razumevanja samega sebe in dobrega povezovanja z drugimi. Vloga vzgojitelja pri aktivnem učenju je podpora vsakega posameznega otroka v območju njegovega bližnjega razvoja (OBR). Pomen podpore vzgojitelja utemeljujemo z opredelitvijo **zidakov človeških odnosov**.⁴

* Z ikono so označene vsebine, ki se nanašajo na formativno spremljanje (FS) v podporo vključujoče šole.

1 Karmen Brklje, Enota vrtca pri OŠ Vinica, zapis iz seminarske naloge, oddane v spletni učilnici OE Novo mesto, svetovalka Edita Bah Berglez, 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

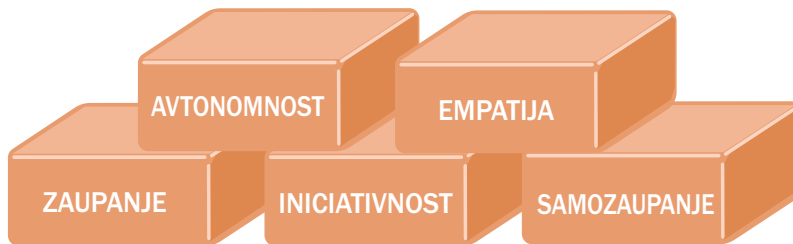
2 Weikart, D. P. in Hohmann, M., *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*, DZS, Ljubljana, 2005, str. 43–44.

3 Glej tudi *Formativno spremljanje v vrtcu* v Priročniku za učitelje in strokovne delavce: Formativno spremljanje v podporo učenju, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016, str. 6 in 13.

4 Weikart, D. P. in Hohmann, M., *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*, DZS, Ljubljana, 2005, str. 44–47.

Gre za pet ključnih zmožnosti, ki jih literatura o razvoju otroka označuje kot zidake socialnega in čustvenega zdravja otrok. Te zmožnosti se še posebej razvijajo v okolju, primernem za aktivno učenje, saj to spodbuja rast pozitivnih socialnih odnosov.

Pet ključnih zmožnosti

- 1. ZAUPANJE** je prepričanje vase in v druge, ki otrokom omogoča, da se upajo lotiti neke dejavnosti, saj vedo, da jim bodo ljudje, od katerih so odvisni, dajali potrebno spodbudo in podporo.
- 2. AVTONOMNOST** je zmožnost samostojnosti in raziskovanja, ki otroke spodbuja, da izrekajo izjave v slogu: »Zanima me, kaj je za vogalom.« Ali: »Jaz bom to naredil.«
- 3. INICIATIVNOST** je zmožnost otrok, da se neke naloge lotijo in jo tudi končajo. Pomembno je, da vzgojitelji otroke spodbujajo, naj svoje namene opišejo s svojimi besedami. S tem jim vzgojitelji pomagajo, da svoje namene izrazijo in se po njih ravnajo, da zaupajo v svojo sposobnost izbiranja in odločanja ter svojo sposobnost povzročanja, da se kaj zgodi. To otrokom omogoča, da sami sebe dojemajo kot sposobne in zmožne.
- 4. EMPATIJA** je sposobnost, ki otrokom omogoča razumeti občutja in čustva drugih tako, da jih povezujejo z občutji, ki so jih že imeli sami. Empatija pomaga otrokom sklepati prijateljstva in razvijati občutek pripadnosti.
- 5. SAMOZAUPANJE** je zmožnost zaupati v svoje sposobnosti, da bomo delo, ki smo se ga lotili, tudi končali. Samozaupanje je jedro notranje moči, ki otroke krepi in pripravlja na težave in spore, s katerimi se bodo srečevali v življenju. Samozaupanje se razvija, če otroci preživljajo čas v spodbudnem okolju, če razvijajo svoje sposobnosti in interese ter imajo priložnost izkusiti uspeh.

Iniciativnost in empatija otroka v starosti od 1–2 let

PRIMER

Situacija: praznovanje rojstnega dne v vrtcu

»Otroke sem povabila za mizo k praznovanju rojstnega dne. K mizi so prišli vsi otroci razen deklice Maje, ki se je še vedno zatopljeno igrala v kotičku. Nekajkrat sem jo poklicala, a se na moje klice ni odzvala. Nato je druga deklica samoiniciativno vstala in rekla: »Grem iskat.« Odšla je do Maje, ki se je igrala v kotičku, jo prijela za roko, jo pripeljala do praznega stola pri mizi in rekla: »Na, Maja.« Maja se je usedla k mizi k preostalim otrokom. Deklici, ki je šla po Majo, sem se zahvalila za pomoč. Sama pa si je kar zaploskala, z opaznim zadovoljstvom na obrazu.«¹

Primer kaže, da so že zelo majhni otroci zmožni samoiniciativnosti pri reševanju problemov ter da so zmožni razumeti in izkazovati empatijo. Kaže pa tudi na vzgojiteljevo sprotno spremljanje izkazovanja zmožnosti v spontanah situacijah in razumevanje pomena le-teh za razvoj otrok. Vzgojiteljica je priložnost prepoznala in razvoj samoiniciativnosti in empatije podprla tako, da je deklici omogočila, da je samoiniciativno rešila težavo, in ji podala tudi ustrezno povratno informacijo.

Ustvarjanje ugodne socialne klime²

1. Razporeditev vodenja med vzgojiteljem in otroki

Spodbujajte otroke, da izražajo svoje pobude, sprejemajte njihove pobude in jih skupaj uresničujte. Sodelujte z otroki tako, da njihove zamisli, ideje in načrte dejansko upoštevate in jih pomagata uresničiti. Pri tem lastno vodenje zavestno spremenite v sodelovanje z otroki oziroma v skupno dejavnost. Ideje, zamisli in načrti otrok tako postanejo glavno vodilo dejavnosti in igre, vzgojitelj pa otroke pri tem podpira tako, da jim pomaga doseči cilj, ki so ga skupaj določili. Pri tem se vzgojitelj tudi uči od otrok.

2. Osredotočanje na sposobnosti otrok

Pri tem iščite interese otrok in jih upoštevajte; na dogajanje pogledajte tudi iz perspektive otrok ter uskladite svoje načrte s sposobnostmi in interesi otrok. Staršem in drugim vzgojiteljem povejte, kakšni so interesi otrok.

3. Ustvarjanje pristnih odnosov z otroki

Pozorno se odzivajte na otrokove interese in sodelujte z otroki tako, da jih podpirate v območju njihovega bližnjega oziroma aktualnega razvoja. Glede na dejavnost in izkazani napredek dajte otrokom ustrezno in jasno povratno informacijo.³ Zastavljajte otrokom vprašanja, ki spodbujajo razmišljanje, in na vprašanja⁴ otrok odkrito odgovarjajte.

4. Spodbujanje otroške igre

Opazujte kompleksnost otroške igre⁵ in jo skušajte razumeti. Z otroki bodite igrivi.

5. Uporaba pristopa reševanja problemov za reševanje konfliktov

Konfliktov v skupini se vedno lotite stvarno, odločno, mirno in potrpežljivo. Pomagajte otrokom povezati vzrok in posledico kot del postopka razreševanja konfliktov. Iščite rešitve skupaj z otroki.

1 Anja Vrhovnik, Vrtec Šentvid, zapis primera iz prakse iz spletne učilnice OE Ljubljana, šolsko leto 2011/2012.

2 Weikart, D. P. in Hohmann, M., *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*, DZS, Ljubljana, 2005, str. 52–65.

3 Glej tudi *Formativno spremljanje v vrtcu* v Priročniku za učitelje in strokovne delavce: Formativno spremljanje v podporo učenju, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016, str. 8.

4 Prav tam, str. 19–20.

5 Glej tudi *Kurikulum za vrtce*, str. 19–20.

Zagotavljanje spodbudnega učnega okolja

Stalna skrb za zagotavljanje spodbudnega učnega okolja v veliki meri sodoloča kakovost življenja otrok v vrtcu. Spodbudno okolje v vrtcu pomeni, da je zagotovljeno zdravo, varno in prijetno okolje, da je zagotovljena zasebnost otrok v skupini, da je omogočena fleksibilnost in stimulativnost prostora glede na starost otrok, glede na potrebe posameznih otrok in glede na dejavnosti, ki potekajo v igralnici.

Vzgojitelj skrbi za sprotno zagotavljanje spodbudnega učnega okolja, ki omogoča izhajanje tako iz njegovega načrtovanega in nenačrtovanega usmerjanja kakor tudi iz otrokovih samoiniciativnih pobud.¹ Vzgojitelj premisli in pripravi različen material in sredstva, da lahko otroci sami raziskujejo in se učijo drug od drugega. Opazuje proces igre in učenja otrok in se vključuje, ko je treba.

Izredno pomembne so povratne informacije od otrok in njihovi odzivi; tako vzgojitelj ugotovi, kaj jim je bilo všeč, kaj jih zanima ter kje oziroma kdaj so se dobro počutili, in preveri, ali so otroci razumeli, denimo, navodilo, vsebino ali dejavnost.

Zavedati se moramo, da prostor sam po sebi, pa čeprav z bogatimi didaktičnimi materiali in sredstvi, ki so otrokom ves čas na voljo, nekaterim otrokom ne pomeni spodbudnega učnega okolja. Tu imamo v mislih otroke, ki se igrajo z vedno isto igračo, vedno isto igro in ne znajo oziroma ne zmorejo samoiniciativno izkoristiti tega, kar jim je na voljo.² Pogosto mora vzgojitelj te otroke šele naučiti uporabe sredstev in materialov ter »izrabe« prostora v vrtcu in igre z drugimi otroki. Spodbudno učno okolje vključuje predvsem vzgojitelja, ki otroke opazuje, spremlja in podpira v razvoju.

Pri pripravi koticov v igralnici in zunaj nje sta pomembni vzgojiteljeva predpriprava in ustvarjalnost, da otrokom ne ponudi samo kupljenih igrač in didaktičnih sredstev, pač pa tudi pester nestrukturiran material in sredstva, ki so bolj ciljana na aktualni razvoj otrok in spodbujajo njihovo ustvarjalnost.

Pri menjanju igrač, didaktičnih sredstev in materiala ter urejanju prostora vzgojitelj temeljito premisli, kdaj je to res potrebno, v kolikšni meri in zakaj, saj mora biti to za otroke smiselno in mora podpirati njihov aktualni razvoj. Spremembe v prostoru pri otrocih ne smejo povzročati nelagodja.

Vzgojitelj pri zagotavljanju spodbudnega učnega okolja premisli:

- ✓ kaj naj ponudi in kako naj to ponudi, da bodo vsi otroci razvijali svoje potenciale,
- ✓ kakšen material in sredstva (nestrukturiran material in didaktična sredstva) naj ponudi v igralnici in v posameznih koticih, drugih prostorih za otroke, na igriščih in tako naprej,
- ✓ kakšne slikovne in druge podpore mora priskrbeti, da bodo v skladu s potrebami posameznih otrok,
- ✓ kako naj prostor in koticke pripravi tako, da bodo spodbujali učenje otrok od otrok,
- ✓ kakšna organizacija prostora bo za otroke spodbudna in prijetna,
- ✓ ali se otroci v prostoru počutijo varno in domače,
- ✓ ali jim prostor omogoča dovolj gibanja,
- ✓ kje bodo otroci imeli možnost za individualno delo in različne oblike skupnega dela,
- ✓ ali imajo otroci možnost za umik in zasebnost,
- ✓ kako bo v igralnici zagotovil prostor, kamor bo lahko otrok pospravil pomembne stvari oziroma predmete (na primer svoje risbe, izdelke, ninico, knjigo, igračko od doma ...).

1 Glej tudi 16. načelo Kurikula za vrtce, 1999, str. 16.

2 Glej tudi poglavje VI. Iz prakse za prakso v tem priročniku, str. 24.

Vloga vzgojitelja v vključujočem vrtcu

Vloga vzgojitelja v vključujočem vrtcu je, da prilagaja strategije poučevanja vsakemu posameznemu otroku, da upošteva individualne posebnosti in potrebe vsakega posameznega otroka in da zagotavlja pozitivne interakcije in napredek v skladu z otrokovimi zmožnostmi in njegovim aktualnim razvojem. Raziskave kažejo, da način dela z otrokom vpliva na njegove učne rezultate in motivacijo. Prav tako so izjemno pomembni vzgojitelji sami, saj s svojim odnosom pozitivno vplivajo na otrokov napredek ne glede na otrokovo socialno, ekonomsko, jezikovno in kulturno ozadje.

Vzgojitelj:

- vsakega otroka sprejema takšnega, kot je,
- spoznava otrokova močna in šibka področja,
- spremlja in spodbuja otrokov razvoj in napredek,
- otroku daje spoštljivo in strokovno podporo.

Vzgojitelj učinkoviteje podpira otrokovo učenje s sodelovalnim odnosom pri igri in v komunikaciji, kot če bi otroku samo sporočal, kaj naj ta naredi oziroma kaj sam od njega pričakuje.

Učenje otrok je učinkovitejše tudi, kadar se vzgojitelj z njimi igra, raziskuje, rešuje probleme in se pri tem tudi sam uči. Pri tem se vzgojitelj zaveda, da ni edini vir informacij in znanja, zato se trudi informacije in znanje iskati oziroma pridobivati skupaj z otroki.

V sodelovalnem odnosu oziroma pri skupni igri vzgojitelja in otrok otroci doživljajo vzgojitelja kot tistega, ki jih podpira, usmerja, jim daje namige in pomaga pri izvedbi njihovih zamisli, predvsem pa ga dojemajo kot človeka, ki si želi, da bi jim uspelo, in ki se skupaj z njimi veseli uspeha.

Za zagotavljanje visoke stopnje soudeležnosti otrok je vloga vzgojitelja, da:

vključuje otroke v načrtovanje,

je osredotočen na to, kar otrok zmore, in ga podpre, ko nečesa še ne zmore,

skrbi za oblikovanje pristnih odnosov,

spodbuja različne oblike igre otrok in skrbi, da je igri namenjeno dovolj časa,

skrbi za uravnoveženost med strukturiranimi in nestrukturiranimi dejavnostmi,

se dejavno vključuje v dejavnosti in igro z otroki,

skupaj z otroki raziskuje in išče informacije v različnih virih,

uporablja pristop reševanja problemov za premagovanje konfliktov v skladu z aktualno stopnjo razvoja otrok.

Zapis, kako se je vzgojiteljica vključevala v dejavnosti in igro otrok

Ključne besede: deklica, ki govori tri jezike, v vrtcu pa besedno ne komunicira

Formativno spremljanje: spremljanje vključevanja v oddelek in otrokovega počutja

»Deklica je stara 3 leta in 5 mesecev. Z mamo sta se preselili iz Švice in je bosanske narodnosti. Mama je ob uvajanju deklice v vrtec povedala, da deklica govori tri jezike. Opazila sem, da deklica takrat, ko se igra z otroki, besedno ne komunicira. Tu pa tam izgovori kakšno besedo, vendar je otroci ne razumejo. Se pa z njimi veliko smeji ter jim tako sporoča, da se z njimi rada druží, igra. V igro v kotičku dom – družina sem jo nekajkrat namerno vključila skupaj z deklico, ki tudi prihaja iz bosanske družine. V igro, z nekaj bosanskimi besedami, sem se vključila tudi jaz. Deklici je bila ta igra všeč, večkrat me je pogledala in se mi nasmehnila, z drugo deklico pa dialog še ni stekel. V kotičku se večkrat igra tudi sama, uporablja predmete ter zraven komentira, vendar za zdaj še ne morem razbrati večine njenih besed, ker so nerazločne.«¹

PRIMER

Preselitev družine v novo okolje je za otroka običajno velik stres, ki lahko na izražanje močnega področja pri otroku deluje zaviralno – tudi tako, da ga otrok ne izraža. Primer kaže na vzgojiteljevo razumevanje položaja, saj otroku zagotavlja čas, da se prilagodi, in ga ne sili v izkazovanje močnega področja, tj. znanja treh jezikov, ampak predvsem skrbi za njegovo vključevanje v skupino in za njegovo dobro počutje.

Na napredek vsakega otroka je vzgojitelj pozoren:

- ✓ ko opazi, kdaj je otrok nekaj naredil prvič (pomemben mejnik predvsem v prvem starostnem obdobju), in mu poda ustrezno povratno informacijo,
- ✓ ko spremlja, kako otrok rešuje probleme in kakšna je njegova ustvarjalnost,
- ✓ ko spodbuja in spremlja komunikacijo in interakcijo z vrstniki in drugimi odraslimi,
- ✓ ko spodbuja in spremlja načine in strategije razmišljanja,
- ✓ ko spodbuja in spremlja razvoj govora in jezika,
- ✓ ko otroka spodbuja k obvladovanju spretnosti in veščin,
- ✓ ko otroka spodbuja k samostojnosti,
- ✓ ko ga spodbuja k vztrajnosti, natančnosti, zagnanosti,
- ✓ ko ga spodbuja k izražanju svojih idej, interesov in mnenj,
- ✓ ko se z otrokom veseli njegovega uspeha in razvija njegov občutek vrednosti,
- ✓ ko ga uči prenesti neuspeh.

¹ Katja Švigelj Perović, Vrtec Ledina, zapis iz 3. naloge v spletni učilnici OE Ljubljana za 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Vzgojitelji v vključujočem vrtcu se zavedajo, kako koristne so za otroke izkušnje v medkulturno spodbudnem učnem okolju, ki je občutljivo za različnost, in se trudijo ustrezno strokovno delovati. Zavedajo se, da otroci v medkulturno spodbudnem učnem okolju pridobijo izkušnje in spoznanja o različnosti ljudi, kultur in stvari ter se pri tem učijo upoštevati in spoštovati razlike.¹ Vzgojitelji se zavedajo tudi, da k temu prav oni sami, s svojo držo, odnosom in stališči, zelo veliko prispevajo.

Vrednote odraslih v medkulturno spodbudnem učnem okolju

Vsi odrasli v otrokovem življenju spoštujejo drug drugega.

Vsi odrasli v otrokovem življenju se trudijo razumeti poglede oziroma perspektive drug drugega.

Vzgojitelji in starši razumejo, da se lahko predšolski program in družinske vrednote razlikujejo, zato se trudijo delovati skupaj v smeri spoznavanja, razlikovanja in prepletanja sistemov različnih vrednot, ki so v dobrobit otroku in mu zagotavljajo kakovost življenja.

Vzgojitelji in starši v otrokovem življenju se neprestano trudijo za komunikacijo, ki temelji na uspešnem dialogu.

¹ Glej tudi Gonzalez, J. M., *Multicultural Issues in Child Care*, Mayfield Publishing Com., California, 2001.

Vključujoč vrtec in formativno spremljanje otrok

Namen formativnega spremljanja otrok v vrtcu je, da vzgojitelj omogoča in spodbuja razvoj vsakega posameznega otroka v največji mogoči meri, ali, če obrnemo, ravno formativno spremljanje otrok v vrtcu omogoča, da otroka v resnici podpremo v njegovem aktualnem razvoju.¹

V vključujočem vrtcu si vzgojitelj za lastno refleksijo in vrednotenje zastavlja naslednji dve vprašanji²:

- Ali vrtec omogoča in spodbuja razvoj in učenje prav vsakega otroka ali le nekaterih?
- Ali vrtec s pristopi in dejavnostmi omogoča in spodbuja različna področja otrokovega razvoja?

Vzgojitelj, ki formativno spremlja, razmišlja:

kako bo načrtoval vzgojno-izobraževalno delo, da bo vsem otrokom zagotavljal visoko stopnjo vpletenosti pri igri in učenju, in kako bo sam pri tem dejavno sodeloval,

kako bo v procesu učenja in igre preverjal dejavno vlogo vsakega posameznega otroka,

kako se bo skupaj z otroki učil, kako bo z njimi iskal informacije in skupaj z njimi raziskoval in reševal težave, povezane z neko temo,

kako bo pridobil in dajal povratne informacije vsakemu posameznemu otroku o njegovih dosežkih, učenju, sodelovanju,

katere učne strategije bodo otroci razvijali pri skupnem iskanju informacij v različnih virih in pri skupnem poglabljanju v temo,

kako bo spodbujal otroke k medvrstniškemu učenju in kako bo pripravil učno okolje in dejavnosti, ki bodo spodbujale medvrstniško učenje,

kako bo otroke vključeval v načrtovanje,

kako bo spremljal otrokov napredek in ga dokumentiral,

kako bo zagotavljal dejavno vlogo vsakega posameznega otroka,

kako bo povratne informacije oziroma ugotovitve, ki jih je pridobil od otrok, v prihodnje uporabil v podporo posameznemu otroku pri igri, učenju in delu.

1 Glej *Formativno spremljanje v vrtcu* v Priročniku za učitelje in strokovne delavce: *Formativno spremljanje v podporo učenju*, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016.

2 Marjanovič, U.L., Fekonja, U. in Bajc, K. (ur.). *Pogled v vrtec*. Državni izpitni center, 2005, str. 127.

Formativno spremljanje nadarjenega otroka

Ključne besede: vključevanje in podpora nadarjenemu otroku

PRIMER

»Pri formativnem spremljanju napredka skupine otrok, starih od 4 do 6 let, sem se posvetila dečku, ki je potreboval dodatno pomoč oziroma individualiziran pristop pri dejavni sodelujočnosti v skupini. Formativno spremljati sem začela tako, da sem svojo skupino otrok najprej razdelila v sedem podskupin glede na nekatere skupne značilnosti. Nato sem z opazovanjem posameznih otrok skušala podrobneje prepoznati njihove individualne značilnosti.

Za dečka sem najprej zapisala: »Odloženo šolanje na željo staršev (rojen zadnje dni decembra). Negotov, išče natančna navodila odraslega (sprašuje, kaj, kako, s čim narediti), velikokrat potrebuje pomoč. Šibka fina in groba motorika. /.../ Sam ne rešuje konfliktov. Dobra splošna razgledanost. /.../«

Dečka sem opazovala pri načrtovani dejavnosti, ki smo jo v vrtcu večkrat izvajali in poimenovali »arhitekt«. Gre za gibalno igro, pri kateri z različnimi rekviziti (športni rekviziti, gradniki) v prostoru ustvarjamo različne kompozicije. Najprej smo to počeli po vnaprej pripravljenih skicah, kasneje po navdihu, navodilu otrok, po spominu videne skice, pa tudi v obratni smeri, namreč da smo kompozicije najprej ustvarili in šele nato narisali.

Pri prvem zapisu opazovanja sem zapisala, da je deček neverjetno navdušen nad igro, vendar vse opravi individualno. Zanima ga predvsem konstrukcija, statika, umetniški vtis zgrajenega. Pogosto stopi nekaj korakov nazaj in opazuje ustvarjeno. Otroci se mu pridružijo in odidejo, on pa še kar vztraja. Na koncu je še edini, ki konstruira. Ne potrebuje nikogar in ne želi besedno sodelovati z drugimi. Vidno uživa. Ob tem usmerjenem opazovanju dečka sem ugotovila, da kaže izrazit interes in zatopljenost v dejavnost. Zato sem mu omogočila več časa in možnosti, da je to dejavnost nadaljeval, da bi svoj morebitni izredni interes in morebitni nadpovprečni potencial lahko izkazal na področju prostorskih predstav, konstrukcijskih spretnosti in ustvarjalnih rešitev. Naslednji dan smo si ogledali njegovo konstrukcijo, ki je bila tako zanimiva, da smo jo ogradili in pustili v telovadnici na ogled drugim. Tako je imel deček priložnost drugim opisati svoje početje in rekvizite ter prav tako njihovo pozicijo v prostoru. Ob spremljanju teh zapiskov opažam, da je dečkovo besedišče bogato. Deček je osredotočen na ustvarjanje, lastna skica ustvarjenega mu ni v izživ. Deček je bil zelo vesel pohval in navdušenja vrstnikov.

Moje razmišljanje po prvem opazovanju je bilo usmerjeno predvsem k individualiziranemu cilju, kaj lahko naredim za dečkovo boljše vključenost in dobro počutje v naši skupini. Tako se je ta dejavnost ponudila kot izvrstna priložnost in spodbuda za njegovo vključenost in medvrstniško učenje. Nato sem ciljno načrtovala še več dejavnosti, ki bi ga povezale s skupino (socialne, gibalne igre ...) in ga vključile v dejavnejšo komunikacijo z otroki.

Ob naslednjem opazovanju sem zapisala, da je ob njem ustvarjal še en deček, s katerim sta v preteklem času stkala pristnejše vezi. Skupaj sta raziskovala in konstruirala, si pojasnjevala in načrtovala ter postopoma posredovala navodila in pojasnila tudi drugim otrokom.

Pri drugem zapisu je očitno, da je deček že napredoval kot član skupine. Skupaj s sodelavko sva zaznali njegovo boljše počutje in opazili, da se igra s starejšimi otroki. Vse nas je večkrat presenetil z zelo zanimivimi informacijami in obilico znanja, ki je prej zaradi njegove zadržanosti nismo mogli opaziti.

Dečka sva s sodelavko še opazovali in načrtovali dejavnosti, ki so, po najini oceni, postopno izboljšale njegovo počutje in sprejetost v skupini.

V tretjem zapisu med drugim poročam: 'Deček že vodi večjo skupino, ji pojasnjuje in prigovarja. Navodila dobro podaja in spodbuja člane svoje skupine. Vidno uživa v dejavnosti in je najraje sploh ne bi končal. Med vsemi otroki iz skupine je ravno njemu ta dejavnost najljubša in njegove stvaritve so vedno znova navdušujoče. Otroci se mu zato radi pridružijo, a le redki vztrajajo tako dolgo kot on.'¹

1 mag. Marjana Milčinović, Vrtec Zarja Celje, zapis iz naloge v spletni učilnici OE Celje, svetovalka mag. Tamara Malešević, 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Kakovost vzgojno-izobraževalnega procesa v predšolskem obdobju opredeljujeta dva ključna kazalnika: otrokovo dobro počutje in njegova vpletenost v dejavnost.¹ Vzgojitelj z opazovanjem otroka pri vsakodnevnih opravkih in interakcijah v vrtcu ugotavlja stopnjo njegove vpletenosti v dejavnost in s tem njegove (so)udeležbe in vključenosti. Najvišja stopnja vpletenosti se kaže v otrokovi zbranosti pri dejavnostih, ki so mu v miselni izziv, v dobrem počutju v procesu lastnega učenja in pri igri z vrstniki, v njegovih dosežkih, ki so skladni z njegovimi zmožnostmi, njegovo delovanje pa je pri tem v območju njegovega bližnjega razvoja. Povratne informacije, ki jih vzgojitelj dobi v procesu

spremljanja, so podlaga za spreminjanje oziroma prilagajanje procesa učenja z namenom izboljšanja otrokovega dobrega počutja in njegove vključenosti.²

Proces formativnega spremljanja v vrtcu pomeni kontinuirano interakcijo vzgojitelja in otroka, pri čemer ni pomembno zgolj opazovanje in ugotavljanje, kaj otrok zmore sam, temveč tudi, kaj otrok zmore v interakciji z drugimi. To pomeni, da je vključenost prav vsakega otroka v različne socialne interakcije v vrtcu izjemno dragocena za življenje posameznikov v strpni in vključujoči družbi, kar od vseh nas terja, da se trudimo vrtec spreminjati v vključujoč vrtec.

Načrt podpore, ki ga je pripravila vzgojiteljica za enakovredno soudeležbo otroka z govorno-jezikovnimi motnjami v skupini in za podporo temu otroku na njegovem močnem področju

PRIMER

Ključne besede: načrt podpore dečku s posebnimi potrebami, spodbujanje dečkovega močnega področja

- *»Deček bo imel čas, da sprejme, razume in predela sprejeto informacijo, in čas, da bo odgovoril po svojih zmožnostih.*
- *Vrstnike bomo spodbujali, da bodo počakali na njegov odgovor.*
- *Dečka bomo spodbujali, da bo sodeloval v pogovorih (majhna skupina, individualen pristop), da bo povedal bistvo, kratek odgovor in se ne bo zapletal v zgodbo v 'svojem jeziku', predvsem pa, da bo jasno odgovarjal na zastavljena vprašanja.*
- *Zagotavljali mu bomo dovolj časa za umirjeno komunikacijo, pogovor, dodatno razlago, več ponovitev in razlago na različne načine (navodila, pesem, zgodba ...).*
Pri vodenih dejavnostih bo sedel blizu odraslega, ki bo po potrebi ponovil navodila in ga spodbujal. Zgodbe bodo večkrat pripovedovane, ne brane, s slikovno predlogo (ilustracije, računalniška projekcija).
- *Njegove likovne izdelke bomo še naprej razstavljali in ga na tem področju podpirali na različne načine. Obvestila za starše bo deček likovno popestril, njegovi izdelki iz kock in konstruktorjev pa bodo na ogled na razstavnem prostoru pred igralnico.»³*

Primer kaže na strokovni razmislek in načrt vzgojitelja za ustrezno podporo otroku z govorno-jezikovnimi motnjami. Vzgojiteljica je načrtovala konkretne strategije dela na področju, na katerem ima otrok težave, in hkrati razmišljala, kako ga bo podprla na njegovem močnem področju (konstrukcije in likovni izdelki).

1 Glej tudi Laevers, F., *Assessing the quality of childcare provision: "Involvement" as criterion, Settings in interaction*. Researching Early Childhood, 3, 151–165, Göteborg University, 1997.

2 Glej tudi *Formativno spremljanje v vrtcu* v Priročniku za učitelje in strokovne delavce: *Formativno spremljanje v podporo učenju*, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2016, str. 12.

3 Tanja Šteblaj, Vrtec Sončni žarek pri OŠ Primoža Trubarja, Velike Lašče, zapis iz 1. naloge v spletni učilnici OE Ljubljana za 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Pomen spodbujanja komunikacije, govora in jezika otrok v vključujočem vrtcu

V vključujočem vrtcu se vzgojitelji zavedajo pomena spodbujanja komunikacije, govora in jezika pri vseh otrocih, saj je predšolsko obdobje najpomembnejše obdobje za razvoj tega področja. Zelo pomembno je, da ga vzgojitelji načrtno spodbujajo in spremljajo pri vsakem otroku – ne glede na to, od kod posamezni otrok prihaja in na kateri stopnji razvoja je.

Jezikovna dejavnost v vrtcu vključuje široko področje učenja in sodelovanja ter komunikacije z odraslimi in otroki, seznanjanje s pisnim jezikom, spoznavanje nacionalne in svetovne književnosti ter s tem lastne in tuje kulture.

Otroci se poleg učenja sporazumevanja z okoljem učijo sporočati tudi svoje izkušnje, čustva in vedenje ter razumeti načine, kaj in kako sporočajo drugi. Učijo se tudi spoštljive in vljudne komunikacije.¹

Pripomoček za spremljanje vzgojiteljevega spodbujanja komunikacije otrok²

Trditev	Da	Ne	Deloma
1. Pozorno opazujem in spremljam otroke ter prepoznam njihovo neverbalno komunikacijo.			
2. Prepoznam nesporazume v neverbalni komunikaciji in se zavedam različnih kulturnih slogov neverbalne komunikacije.			
3. Pozorno opazujem in spremljam otrokovo verbalno komunikacijo.			
4. Z zgledom lastne komunikacije pokažem, da cenim verbalno komunikacijo.			
5. Pozorno poslušam komunikacijo med otroki – in teme, ki jih je uvedel otrok sam, poskušam razširiti in poglobiti.			
6. Izkoristim priložnost za poglobljen pogovor z otroki.			
7. Otroke učim sodelovanja v dialogu in jim dajem veliko priložnosti za sodelovanje v dialogu.			
8. Spoštujem različne načine otrokove interakcije z okoljem in ga spodbujam v izražanju njegovih občutij z neverbalnimi sredstvi, v drugi fazi pa s kombinacijo verbalnih in neverbalnih sredstev.			
9. Spodbujam prve poskuse otrokove verbalizacije, jih ponavljam in razširjam njegove izreke.			
10. Prilagam se otroku v izbiri teme pogovora.			
11. Spodbujam otroke, da postavljajo vprašanja.			
12. Skrbim za dobro počutje prav vsakega otroka, ga spodbujam in mu zagotavljam dovolj časa, da nekaj pokaže, sporoči, pove, vpraša, odgovori, opiše, razloži.			

¹ Glej področje dejavnosti Jezik, *Kurikulum za vrtce*, 1999, str. 31–37.

² Pripomoček pripravili mag. Janja Cotič Pajntar in Nives Zore na podlagi opisa vloge odraslih na področju dejavnosti Jezik, *Kurikulum za vrtce*, 1999, str. 35–37.

Pri spodbujanju govora in jezika otrok v vrtcu še posebej uresničujemo načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja, načelo razvojno-procesnega pristopa ter načeli sodelovanja z okoljem in sodelovanja s starši. V teh načelih je poudarjeno:

- spodbujanje otrok k verbalizaciji in drugim načinom izražanja, pri čemer je pomembno upoštevanje njihovih individualnih potreb in interesov ter pravice do zasebnosti,
- omogočanje in spodbujanje rabe jezika v različnih funkcijah,
- upoštevanje naravnih in družbeno-kulturnih specifičnosti okolij, iz katerih prihajajo otroci, ter
- spoštovanje zasebne sfere družin, njihove kulture, identitete, jezika.¹

Identiteta otroka se uresničuje z njegovim družbenim delovanjem. Posameznik pa se v družbo umešča s pomočjo glavnega posrednika – jezika oziroma prek interakcije z ljudmi. Zato je izjemno pomembno, da se vzgojitelj zaveda pomena spodbujanja govora in jezika v predšolskem obdobju pri vseh otrocih ter da hkrati razmišlja, kako bo pomagal in spodbujal tiste otroke, ki jim slovenščina ni materni jezik, ali pa otroke, ki slabše ali pa sploh ne govorijo iz različnih razlogov (avtizem, gluhost, psihična travma ...).

Kurikulum za vrtce poudarja, da mora biti posebna pozornost namenjena tudi tistim otrokom, ki jim slovenščina ni materni jezik.

Anekdotičen zapis uporabe dveh jezikov med otroki²

Smo na sprehodu, ko deklica L. v ogradi zagleda osla.

Deklica L. otrokom zakliče: »Vidi, vidi, tamo je magarac!«

Druga deklica pa: »Ne, ne, to je osel.«

Deklica L.: »Ne, to je magarac!«

Druga deklica: »Osel!«

Deklica L.: »Moj magarac kaže IA.«

Druga deklica: »Moj osel isto reče IA.«

Deklica L.: »Znaš kaj, onda su ti magarac i osel isto.«

1 Glej *Načela uresničevanja ciljev kurikula za vrtce*, *Kurikulum za vrtce*, 1999, str. 11–17.

2 Karmen Brklje, Enota vrtca pri OŠ Vinica, anekdotičen zapis uporabe dveh jezikov med otroki iz seminarske naloge, oddane v spletni učilnici OE Novo mesto, svetovalka Edita Bah Berglez, 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Značilne oblike vedenja otrok v procesu učenja drugega jezika, na katere bi moral biti vzgojitelj pozoren:¹

- otrok se pridruži skupini in se vede, kot da razume, kaj se dogaja, čeprav to ni res,
- otrok domneva, da je to, kar ljudje govorijo, neposredno povezano s trenutnim dogajanjem, položajem,
- otrok z nekaj dobro izbranimi besedami daje občutek, da neki jezik govori,
- otrok išče ponavljajoče se vzorce v jeziku,
- otrok si prizadeva razumeti celotno dogajanje, podrobnosti pa pusti za pozneje,
- otrok se na svoje prijatelje, ki govorijo drug jezik, zanaša, da mu bodo pomagali.

Pri načrtovanju dejavnosti za učenje drugega jezika v vrtcu moramo upoštevati, da otrok najbolje sodeluje v zanj smiselnih dejavnostih in vsebinah, pri katerih je zmožen sodelovati skladno s svojim razumevanjem drugega jezika in z zmožnostjo izražanja v njem, da mora imeti pri tem na razpolago dovolj časa ter da se mora dobro počutiti. Zato je ključnega pomena vzgojiteljevo opazovanje in formativno spremljanje otroka.

Zapis prilagajanja vzgojitelja otroku

PRIMER

Ključne besede: zagotavljanje otrokovega občutka sprejetosti

»Deklica je pa po daljši odsotnosti – mesec in pol – v vrtcu kar malo gledala. Smo takoj opazile, da nas ne razume, zato smo jo včasih nagovorile tudi v bosanskem jeziku.

Bilo je zanimivo pri mizi, ko je vse pojedla in sem jo vprašala, ali bo še, pa ni vedela, kaj jo sprašujem. Potem pa sem ji rekla: »Očeš još?« In je rekla »još« in pokimala z glavo. Sem imela v tistem trenutku občutek, da je bila zelo zadovoljna, ker me je kar nekajkrat pogledala in se mi prav simpatično nasmejala.«²

V vrtcu se je pomembno zavedati, da je treba otrokom od malega oblikovati odnos do lastne kulture in da jih je treba seznanjati tudi z drugimi kulturami. Omo-gočati jim moramo okolje, v katerem se odrasli skupaj z otroki, v vzajemnem odnosu, učijo in vzgajajo za medsebojno strpnost ter spoštovanje drugačnosti. Vzgojitelj v vključujočem vrtcu se zaveda tudi pomena kulture, ki se razvija tako, da se otroci učijo drug od drugega na način, ki ga imenujemo otrokova lastna igralna kultura. To so igre, pesmi, šaljivke, besedne

igre, pripovedke in podobno, ki so iz generacije v generacijo preživele kot skupna lastnina oziroma ki jih otroci na novo izumijo. Vzgojitelj, ki to prepozna in razume kot enkratno priložnost za lastno učenje in učenje otrok, to podpira in s tem zagotavlja udeležbo otrok kot podlago za pridobivanje izkušnje o demokratičnih principih, na katerih temelji sodobna družba. Pri tem se vzgojitelj dejansko uči od otroka.

1 Rutar, S., *Večjezično učenje in poučevanje kot načelo inkluzivne prakse*, Sodobna pedagogika, 1/2014, str. 31.

2 Vesna Turniški, Vrtec Ciciban pri OŠ Šmartno pri Litiji, zapis iz 3. naloge v spletni učilnici OE Ljubljana za 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Podpora staršem v vključujočem vrtcu

Vzgojitelj je tisti, ki začenja, olajšuje in neguje interaktiven odnos s starši, ga oblikuje ter skrbi za dialog z njimi. S starši komunicira spontano, z veliko mero čustvene topline, tolerantno in iskreno. Vzgojitelj s starši goji odprt dialog ter upošteva njihova prepričanja in nazore glede vzgoje in izobraževanja njihovih otrok.

Če komunikacija s starši temelji na odprtem dialogu, to pomeni, da vzgojitelj poskuša razumeti perspektivo staršev in da skupaj z njimi išče najboljše rešitve, ki so v podporo otroku pri uspešnem vključevanju v vrtec.¹

V odprtem dialogu se vzgojitelj in starši trudijo odkriti in poiskati dejstva, podatke, informacije in razloge, ki lahko vsem vpletenim, najbolj pa otroku, olajšajo vključevanje, prilagajanje in sobivanje.

Za odprt dialog je značilno zbiranje informacij, pripravljenost za razumevanje več pogledov, še posebej pa je zaželeno, da vzgojitelj vpraša, kadar nečesa ne razume, ne ve, ne pozna.²

Vzgojitelj v vrtcu z informacijami o otroku in družini, ki mu jih zaupajo bodisi otroci bodisi starši, ravna odgovorno in ohranja njihovo zaupnost. Tako spoštuje zasebnost družine.³

1 Glej tudi Gonzalez, J. M., *Multicultural Issues in Child Care*, Mayfield Publishing Com., California, 2001.

2 Prav tam, str. 16–17.

3 Glej *Kodeks etičnega ravnanja v vrtcu*, 2016, in načela uresničevanja ciljev *Kurikula za vrtce*, 1999.

4 *Kodeks etičnega ravnanja v vrtcu*, 2016, str. 10.

Zapis primera iz prakse, ki opisuje najpogostejši problem¹ ob vključevanju otrok priseljencev v vrtec

Ključne besede: sodelovanje s starši

PRIMER

»V moj oddelek je bila vpisana deklica iz Albanije. Pred njeno vključitvijo sva s kolegico poiskali nekaj podatkov o Albaniji, njihovi kulturi, načinu življenja, vlogi matere, hčere, statusu staršev ... Med seboj sva se pogovarjali tudi o tem, kako sami sprejemava drugačnost. Prišli sva do zaključka, da so za naju vsi otroci enaki in da jo bova obravnavali popolnoma enako kot druge otroke.

Še pred vključitvijo deklice v skupino, sem se s kolegico, ki že ima izkušnje z ljudmi drugih kultur dogovorili, da bo prisotna na uvodnem sestanku s starši. Staršem smo natančno predstavili življenje in delo v vrtcu. Žal pa se starša deklice nista udeleževala skupinskih srečanj, pogovornih ur, roditeljskih sestankov, družabnih srečanj. Domnevala sem, da je razlog v zelo šibkem znanju slovenskega jezika. S kolegico sva tudi opazili, da sta se ob naključnem srečanju z drugimi starši držala ob strani ter nista komunicirala z njimi.

Ker sva si resnično želeli dobrega sodelovanja, sva starše deklice sproti seznanjali s težavami, ki so se pojavile in jih opozarjali na obvestila na oglasni deski. Vsaj mislili sva, da to res počneva, saj sta naju vselej poslušala. A dogovori se niso uresničevali. Še več, opažali sva njihovo vedno manjšo pripravljenost za sodelovanje.

Sedaj veva, da je bilo nerazumevanje jezika velik zaviratelj uspešnega sodelovanja. Ker oni niso razumeli nas, mi pa ne njih, sva s sodelavko povabili k sodelovanju njihovega sorodnika, ki obvlada slovenski jezik. Redno je enkrat do dvakrat tedensko je prihajal v vrtec po deklico. Takrat sva mu posredovali vse potrebne informacije, on pa jih je prenesel staršem. Na ta način smo zgradili most in sodelovanje se je precej izboljšalo. Kjer je volja, tam je pot.«²

Zapis, kako otrok uči svoje starše tujega jezika

Ključne besede: povratna informacija staršev

PRIMER

»Starši so pripovedovali, da deček doma ves čas govori o vrtcu, novih prijateljih in dejavnostih v vrtcu. Povedali so tudi, da jih doma uči slovenskega jezika: 'Mama, ne reče se kiša pada, ampak dež pada.«³

1 Strokovni delavci vrtcev, ki so bili vključeni v Projekt Porajajoča se pismenost, in ki so se udeležili študijskih skupin v šol. letu 2015/2016, so povedali, da je najpogostejši problem oz. ovira pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec nerazumevanje in neznanje jezika, nepoznavanje kulture ter nelagodje, ki iz tega izhaja, tako staršev, kot tudi strokovnih delavcev vrtca

2 Eva Eržen, Vrtec pri OŠ Stražišče, primer sodelovanja s starši otroka priseljenca v spletni učilnici OE Kranj, svetovalka Karmen Usar, 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

3 Anja Vrhovnik, Vrtec Šentvid, zapis iz 2. naloge v spletni učilnici OE Ljubljana za 2. sklic študijskih skupin za strokovne delavce vrtcev 2015/2016.

Zapis primera, kako je vrtec otroku iz romske družine omogočil obiskovanje vrtca

Ključne besede: prilagajanje vrtca potrebam družine

PRIMER

»V vrtec je bilo vključeno le majhno število predšolskih romskih otrok. Predšolsko vzgojo smo želeli približati romskim otrokom in seveda tudi njihovim staršem, zato smo se odločili za zanimivo obliko dela oziroma za projekt v sodelovanju z romsko pomočnico.

Ena od oblik tega sodelovanja so bila popoldanska srečanja za romske otroke in njihove starše v vrtcu in v prostorih osnovne šole. Teh srečanj se je dokaj redno udeleževal tudi deček, ki je živel v oddaljeni vasi in ga je na srečanja vodila mamica. Ugotovili smo, da v mesto pogosto prideta peš in se v mraku peš tudi vračata v sedem kilometrov oddaljeno vas, pretežno skozi gozd. V vrtcu smo se dogovorili in uredili občasen prevoz za to družino. Z mamico in otrokom smo razvili prav poseben odnos. Mamica je izrazila željo, da bi dečka vpisala v redno skupino vrtca.

Ker družina ni imela možnosti prevoza otroka v vrtec, mama pa tudi ni mogla otroka vsak dan spremljati na avtobusu, smo rešitev poiskali tako, da je dečka enkrat na teden v vrtec spremljala romska pomočnica. Deček je vrtec običajno obiskoval ob torkih in se je zelo dobro vključil v skupino. Menimo, da je dečku vključenost v vrtec, čeprav v manjšem obsegu, olajšala vstop v šolo.«¹

Vsi primeri iz prakse, ki smo jih izbrali za ta priročnik, kažejo na različne vidike vključevanja otrok iz različnih okolij v vrtec, naklonjenost vzgojiteljev do teh otrok, pozorno spremljanje njihovega vključevanja in učenja ter veselje vzgojiteljev ob napredku otrok.

1 Lidija Jerše, Vrtec Kočevje, iz poročila o poteku projekta Uspešnega vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje II (UVRVI), 2011–2014.

Iz prakse za prakso

Upoštevanje individualnih razlik v razvoju in učenju predšolskih otrok – na otroka osredotočen kurikulum

Prispevek iz prakse za prakso¹ je pripravljen na podlagi celodnevne hospitacije v vrtcu in zajema predstavitev skupine z opisom posebnih potreb petih otrok, potek dopoldanskih dejavnosti na dan hospitacije, primer vključevanja dečka s posebnimi potrebami in učenja otrok za medvrstniško strpnost ter sodelovanje v daljšem časovnem obdobju in povzetek odgovorov vzgojiteljice na vprašanja, kako načrtuje dejavnosti za to skupino otrok in kako spremlja otroke.

Celoten zapis iz prakse za prakso se nanaša na vzgojno-izobraževalno delo v učno zelo zahtevni ter raznoliki skupini otrok v vrtcu, kjer preprosto ni dovolj, da strokovni delavci zagotovijo spodbudno učno okolje in nato otrokom prepustijo, da se samoiniciativno dejavno učijo, igrajo in raziskujejo ter se učijo drug od drugega. Pri otrocih s tako raznolikimi potrebami in težavami morajo strokovni delavci samoiniciativnost in soudeležnost otrok v procesu učenja, igre in raziskovanja pogosto šele spodbuditi in jim jo postopoma pomagati razvijati do stopnje, kakršno posamezni otroci zmorejo. Otrok, ki samo bega po

igralnici, ali otrok, ki se stereotipno igra z vedno isto igračo, se ne more sam od sebe ustrezno razvijati niti v najbolj bogatem učnem okolju, v katerem bi načeloma lahko prosto izbiral, zato je ključna vzgojiteljeva vloga, da spremlja prav vsakega otroka in ga ustrezno podpira.

Iz specialne didaktike za delo z otroki s posebnimi potrebami vemo, da je zahtevnost oziroma težavnost posameznikovih potreb povezana s stopnjo strukturiranosti vzgojno-izobraževalnega procesa. Preprosteje povedano, večje ko so težave, večja je struktura.

Vrednost tega primera iz prakse je v tem, da prikaže, da je mogoče v praksi načrtovati in izvajati na otroka osredotočen kurikulum kljub tako raznolikim potrebam otrok v skupini. V takšni skupini je vzgojitelj tisti, ki mora stalno spremljati prav vsakega otroka ter načrtovati teme in dejavnosti tako, da bo vsakega posameznega otroka dejansko spodbujal oziroma »vodil« v razvoju naprej, pri čemer pa mora v celoti upoštevati načela razvojno-procesnega pristopa in aktivnega učenja otrok ter paziti, da njegov slog.

»Otrok v stiku z drugim jezikom in kulturo najprej dobi informacijo o svoji identiteti, njenem pomenu in pomenu tega, kdo je, zato se otroci z učenjem drugega jezika ne učijo samo novih besed, ampak tudi novih pomenov, in s tem dobijo informacije o vrednosti pomenov svoje kulture oziroma drugih kultur. Kot pravi Vandebroek (2008), otrok v vrtcu (ali v stiku z drugo kulturo) dobi informacijo o tem, ali je v redu to, kar je, in tudi, kakšno je njegovo mesto na tem svetu.«²

1 Prispevek je pripravila mag. Janja Cotič Pajntar na podlagi celodnevne hospitacije v vrtcu in vodenega intervjuja z vzgojiteljico Manico Žnidaršič iz Vrtca Otona Župančiča Ljubljana. Manica Žnidaršič je članica skupine za izvedbo razvojne naloge *Formativno spremljanje/preverjanje* v področni skupini za predšolsko vzgojo Zavoda RS za šolstvo, 2015–2017.1

2 Rutar, S., *Večjezično učenje in poučevanje kot načelo inkluzivne prakse*, Sodobna pedagogika, 1/2014, str. 28.

Predstavitev skupine otrok

V skupini je 18 otrok, 10 dečkov in 8 deklic, stari so od tri do štiri leta (letnik 2013). Štirinajst otrok je v oddelku od začetka oblikovanja skupine pred tremi leti. V oddelku je poleg vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljice še spremljevalka za enega dečka za 4 ure na dan. V oddelku je pet otrok s posebnimi potrebami, od katerih imajo trije odločbo o usmeritvi (dva že iz prejšnjega šolskega leta, eden jo je pridobil med tem šolskim letom), en otrok je v postopku usmerjanja, za še enega otroka pa so v pripravljalni fazi pred postopkom usmerjanja. Poleg teh petih otrok s posebnimi potrebami je v skupini še sedem otrok, ki imajo nekatere težave, predvsem na področju govora.

V nadaljevanju podajamo opis posebnih potreb omenjenih petih otrok, da bi poudarili, kako pomembna je vloga odraslega pri spodbujanju razvoja in učenja vseh otrok v učno zelo zahtevni in raznoliki skupini otrok. Pri tem moramo izpostaviti, da je vzgojiteljica v pogovoru poudarila, da o vsakem posameznem otroku vedno najprej razmišlja s pozitivnega vidika, da razmišlja o tem, kaj otrok zmore in kaj bi mu bilo všeč, ter da se trudi izhajati iz njegovega močnega področja.

Prvi otrok je dolgotrajno bolan, ima znižano pozornost, potrebo po stalnem usmerjanju odraslega, kaže neustrezne oblike vedenja, kričanje, butanje, nemir, velikokrat kaže odklonilno in destruktivno vedenje, zato ima spremljevalko. Ob vključitvi v vrtec je le begal po igralnici, ni se igral.

Drugi otrok ima govorno-jezikovne motnje. Ne zmore se vključiti v igro otrok, ne zmore dejavnosti, ki jih zmore večina otrok. Ima zaostanek v razvoju, njegovo razumevanje in funkcioniranje sta slabši. Prisotni so odklonilni vedenjski odzivi; kadar otrok nečesa ne zmore oziroma kadar ne doseže tistega, kar si je zamislil, se odzove z jokom »kot dojenček«.

Tretji otrok ima govorno-jezikovne motnje. Vzgojiteljica ga opiše kot nevpadljivega otroka, ki ga je mogoče hitro spregledati. Ima težave z razumevanjem in izražanjem. To je opazila tudi otrokova mama, ki je v vrtcu prosila za pomoč. Ob usklajeni podpori vrtca in doma je otrok že zelo napredoval, saj mu tudi doma veliko berejo in pripovedujejo ter spodbujajo različne oblike igre, ker je bila zanj značilna le igra z živalmi na zelo stereotipen način.

Četrty otrok je v postopku usmerjanja. Ima zelo oslABLJENO razumevanje, slabo posnema, ima šibko razvit govor (za govorcem, na primer, ponovi zadnjo besedo ali dve). Igra z drugimi se kaže samo kot »igrivost«, prisotnost oziroma dotik, brez udeležbe. Otrok bega od ene dejavnosti k drugi. Kadar ne razume ali nečesa ne zmore, se odzove z odklonom tako, da si zakrije oči, potisne stvar stran ali pa zajoka. Ima še pleničko in ne zazna, kdaj jo je treba zamenjati, čeprav bo kmalu star 4 leta. Igra se samo z žogo in avtomobili.

Peti otrok, ki še ni v postopku usmerjanja, ima šibko razvit govor in slabše razumevanje. Ima močno potrebo po biti opažen – kadar ima besedo, pa je govor zelo skromen in nesmiseln, njegovi odgovori in teme so stereotipni. Struktura stavka je »nesmiselna«.

Kratek opis dopoldanskih dejavnosti

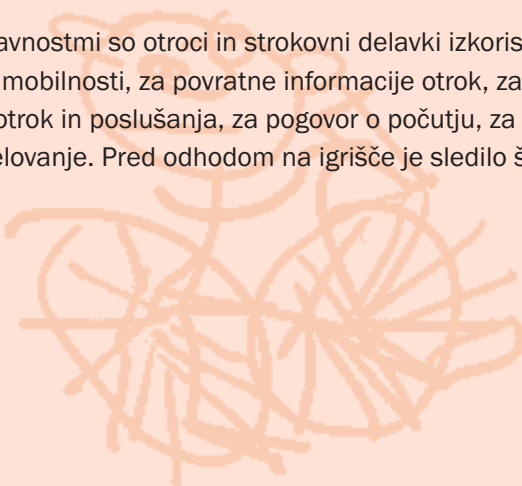
Tema *Kako sem danes prišel v vrtec?* je potekala v okviru projekta *Trajnostna mobilnost*. V času po zajtrku do odhoda otrok na igrišče, tj. približno v dveh urah, sta strokovni delavki izpeljali načrtovane dejavnosti tako, da so bili vsi otroci vključeni in dejavni v procesu igre in učenja.

Igrivemu jutranjemu pozdravu in bujenju telesa s pesmico za ponazarjanje z gibanjem je sledil pogovor z otroki o tem, kako so prišli v vrtec. Pri tem so obnovili različne načine mobilnosti ob pomoči didaktične igre za prirejanje. Sledilo je skupno branje zgodbe *Kolesar Jaka* in pogovor o varnosti. Po vprašanju »Kaj bomo počeli danes v vrtcu?« je vzgojiteljica predstavila različne dejavnosti, jih ponazorila ter prikazala otrokom, kje in kako se lahko igrajo: igra *Bicike(lj)*, začarane sličice, izposoja kolesa z Urbano¹, različne sestavljanke vozil, izdelava plakata iz fotografij, igra *Kaj se skriva spodaj?* – raziskovanje s sipkimi materiali. Pri ponazoritvi dejavnosti *Izposoja kolesa z Urbano* so otroci na lastno pobudo tudi zapeli pesem *Jaz imam kolo*.

Otroci so se po predstavitvi dejavnosti samostojno odločali in izbirali med dejavnostmi. Igrali so se mirno in samostojno ter so po svoji želji prehajali med dejavnostmi. Pri igrah *Bicike(lj)* in začarane sličice se je igralo največ otrok hkrati, pri čemer so izstopali sodelovanje otrok, učenje otrok od otrok in medsebojna pomoč. Otroci so bili ves čas dejavni, intenzivno vključeni v dejavnosti, zadovoljni in samostojni; v tem času ni prišlo do nikakršnega konflikta.

Vzdušje v oddelku je bilo spodbudno in prijetno. Strokovni delavki sta opazovali igro otrok in se po potrebi vključevali. Ena je del tega časa porabila za individualno delo z otrokom, vendar se je previdno umaknila v ozadje, ko se jima je pridružil še en otrok in sta začela otroka pri dejavnosti sodelovati.

Prehod med dejavnostmi so otroci in strokovni delavki izkoristili za pogovor na temo trajnostne mobilnosti, za povratne informacije otrok, za spodbujanje pripovedovanja otrok in poslušanja, za pogovor o počutju, za tolažbo, učenje strpnosti in sodelovanje. Pred odhodom na igrišče je sledilo še praznovanje rojstnega dne.

¹ Enotna mestna kartica Urbana je brezkontaktna kartica, ki v Ljubljani omogoča brezgotovinsko plačilo vožnje z avtobusom, plačilo parkirnine in podobno ter uporabo sistema *BicikeLJ*, tj. izposoje koles.

Primer vključevanja dečka ter spodbujanja in učenja medvrstniškega sodelovanja

Odločili smo se, da predstavimo primer vključevanja samo enega od petih otrok s posebnimi potrebami, in sicer dečka, ki je bil v vrtec vključen pri starosti dveh let in torej vrtec obiskuje drugo leto. Na podlagi dvoletnega opazovanja, spremljanja in podpore strokovnih delavk pri vključevanju dečka v skupino prikazujemo tri ključne faze vključevanja dečka v skupino: izogibanje dečka s strani otrok, krepitev otrok za reševanje težav ter spodbujanje in dajanje priložnosti za medvrstniško učenje.

Otroci so se dečka izogibali

Vzgojiteljica je povedala, da so se otroci lansko leto, ko so bili stari od dve do tri leta, dečka bali in izogibali. Deček si je z otroki želel interakcije, a jih ni zmožal izvajati na primeren način. Strokovni delavki sta opazili, da se ga otroci pri igri v kotičkih, kjer se običajno igrajo od trije do štirje, izogibajo; ko je prišel deček zraven, so se otroci namreč takoj porazgubili po igralnici.

Pomočnica vzgojiteljice je povedala še, kako jo bila nekega popoldneva po počitku presenečena: potem ko je vsakemu otroku zamenjala pleničko in mu rekla, naj sede k mizi, so se vsi otroci zgnetli okrog majhne mize, razen dečka, ki je sam sedel pri veliki mizi. Z izogibanjem dečka so otroci na svoj način reševali lastno trenutno stisko oziroma nelagodje, ki bi se lahko spremenila v neustrezen način sobivanja otrok v vrtcu in v izključujočo medvrstniško prakso, če ne bi strokovni delavki tega opazili in strokovno ukrepali v korist vseh otrok.

Otroke sta strokovni delavki začeli krepiti z besedami in jih učiti, kako naj sami začnejo uporabljati preprosta sporočila

Ko je na primer deček prišel v kotiček, v katerem so se igrali otroci, sta jih krepili z besedami: »Ostani, saj se lahko igraš, saj se je on vam pridružil.« In dečku: »Vprašaj jih, ali se lahko igraš zraven.« Otroci so mu vsakokrat rekli »da«, ker so se ga bali. Potem sta strokovni delavki začeli učiti otroke, naj uporabljajo preprosta sporočila, na primer: »Povej mu: NI MI VŠEČ.«, »Povej mu: TO ME BOLI.«, »Povej mu: PUSTI ME.«, »Povej mu: TO JE NAROBE.« in »PUSTI ME, TO ME BOLI.«.

Najprej sta to ob pomoči strokovnih delavk začela uporabljati otroka, ki sta v skupini govorno močnejša. S pogledom sta nakazala, da želita, da je ena od strokovnih delavk zraven pri tem sporočanju, ker je bil strah še vedno prisoten.

Postopoma, zelo počasi, z veliko mero spodbujanja s strani obeh strokovnih delavk, so začeli ta sporočila uporabljati še drugi otroci, najprej ob njihovi pomoči. Potem so si to upali izreči, če sta bila skupaj vsaj dva otroka, ki sta mu to sporočila. Zelo počasi in postopoma se je strah razblinil in otroci so to začeli sporočati sami. Dečku se sicer nikoli niso zoperstavili, vedno so reševali konflikt po dejanju.

Zanimiv je bil prihod novega otroka v skupino, ki dečku ni dovolil fizičnega kontakta, in deček je bil šokiran. Novi otrok je dečka »obvladal« oziroma ustavil že s pogledom. To je dodatno vplivalo na spremembo in izboljšanje interakcij v skupini.

Spodbujanje medvrstniškega sodelovanja

Med šolskim letom so se otroci toliko okrepili, da se dečka ne bojijo več; z njim se igrajo in ga povabijo k igri. Deček se je navezal na govorno najmočnejšega otroka v skupini, rad mu sledi, rad bi ga premagal, otrok mu je v izziv. Ta otrok seveda to včasih zmore, včasih pa ne, in to si upa tudi izraziti.

Veliko vlogo igrata obe strokovni delavki, saj dečka ves čas načrtno in usklajeno vključujeta v vse dejavnosti, izbirata tudi teme, za katere vesta, da bo deček pri njih lahko veliko prispeval in tako dobil občutek lastne vrednosti, otroci pa bodo dobili povratno informacijo, da deček veliko ve in da je del skupine.

Pri neustreznih odzivih in destruktivnem vedenju dečka mirno »odstranijo« iz dejavnosti in ga preusmerijo. Njegov odziv pri preusmeritvi je običajno buren, kar preostale otroke še vedno vznemiri, vendar jih strokovni delavci na miren način spodbudijo, naj se igrajo naprej.

Letošnji cilj za dečka je podaljševanje časa trajanja igre z vrstniki in samostojne igre.

Povzetek odgovorov vzgojiteljice na vprašanje: »Kako načrtujete dejavnosti za to skupino otrok?«

1.	Običajno dejavnosti načrtujem tako, da se najprej vprašam, ali bo otrokom neka tema, vsebina, dejavnost zanimiva, ali bo to v njih prebudilo čut za vedoželjnost. Včasih pa jim nekaj ponudim tudi kot izziv.
2.	Pri seznanjanju s temo preverim, kaj otroci o tem že vedo oziroma znajo.
3.	Potem premislim, v katero smer oziroma na katerem področju bi bilo smiselno krečiti razvoj.
4.	Za od pet do šest otrok v tej skupini, ki pomenijo »pričakovano povprečje za to starost«, razmišljam, kaj bi lahko pripravila, in ideje začnejo »padati«.
5.	Premislim tudi, kako bom prilagodila dejavnosti oziroma kaj bom pripravila za otroke, ki nekaterih dejavnosti morebiti ne bodo zmogli.
6.	Pazim, da so dejavnosti z vseh področij dejavnosti (pomen uravnoveženosti) oziroma da je pokritih več področij dejavnosti kurikula za vrtce.
7.	Razmišljam, kaj bi otrokom povedala v uvodnem oziroma jutranjem delu, kaj je temelj te teme, ki ga res lahko pridobijo vsi, in potem s sodelavko opazujeva, do kod pridejo posamezni otroci med dejavnostjo, in dejavnost po potrebi prilagajava.
8.	Potem otroke spodbujamo z veliko ponavljanja in utrjevanja (na različne načine).
9.	Nadalje premislim, kaj in kako bi ponudila, da bi vsi otroci razvijali potenciale. Kateri ustvarjalni material in sredstva naj jim ponudim v koticčkih? Za dejavnosti v koticčkih poskrbim, da ustrezajo tudi otrokom, ki izstopajo »navzdol«
10.	Načrtujem dejavnosti, ki same po sebi ponujajo več nivojev igre in učenja.
11.	Dejavnosti pripravim tako, da mi ni treba biti ves čas zraven – igre, ki ponujajo več nivojev in ki omogočajo učenje otrok od otrok.
12.	Premislim in pripravim material (nestrukturiran material in didaktična sredstva), da lahko otroci sami raziskujejo, se učijo drug od drugega. S sodelavko opazujeva proces in se vključujeva, ko je treba. Otroke spodbujava, dajeva sprotne povratne informacije, nudiva pomoč. Pomoč je lahko neposredna oziroma konkretna, lahko pa otroka tudi samo usmeriš, spodbudiš ali preusmeriš.
13.	Izredno pomembne so povratne informacije otrok in njihov odziv, da vidiš, kaj jim je bilo všeč, kaj jih zanima in kje so se lepo počutili, ter da preveriš, ali so razumeli, in podobno ...
14.	Pri organizaciji koticčkov je pomembna predpriprava vzgojitelja, njegova ustvarjalnost, da ne ponudi samo kupljenih igračk, temveč material in sredstva, ki so bolj ciljana na razvoj otrok, na krepitev spretnosti in znanja, povezanega s temo.

Povzetek odgovorov vzgojiteljice na vprašanje: »Kako spremljate otroke?«

1.	Ko se otrok vključi v oddelek, ga opazujem pri igri, v interakcijah z vrstniki, v interakcijah z odraslimi; opazujem, kako se odziva na okoliščine in dogodke, kako usvaja rutino.
2.	Prvo ključno opazovanje, pri katerem se običajno pokažejo posebnosti otroka, je opazovanje njegove spontane igre. Takrat si običajno izbere igračo, ki jo ima tudi doma. Pokaže se, k čemu gre otrok najraje. Pogosto ugotovimo, da ne gre za igro, temveč za ravnanje z izbranim predmetom oziroma igračo, prenašanje tega predmeta oziroma beganje po igralnici s predmetom. Pri nekaterih otrocih opaziš, da izberejo vedno isto igračo oziroma da se igrajo vedno isto, stereotipno igro.
3.	Potem opazujem interakcije med otroki, socialne odnose in njihove navade.
4.	Opazovanje ob pripravljenih dejavnostih je lahko neustrezno, saj lahko zahtevamo nekaj, česar otroci še ne znajo, ne zmorejo in podobno.
5.	Pri združevanju skupin in na igrišču včasih prosim tudi drugo sodelavko, naj mi pove svoj vtis (na primer: »Kako pa ti vidiš tega otroka?«).
6.	Potem povabim svetovalno delavko, vsaj dvakrat, da opazuje otroka.
7.	Po pogovoru in skupni presoji s svetovalno delavko povabimo starše na razgovor.

Povzetek odgovorov vzgojiteljice na vprašanje:

»Kako ravnate, ko pri otroku zaznate težavo in kaj se vam zdi najbolj pomembno?«

1. Ozaveščanje problema:	
✓	Običajno nekaj/neko vedenje zaznam kot »čudno«.
✓	Rečem si: »Okej – dajmo otroku čas«. V tem času ga spremljam, preverjam...
✓	Po tem času, če se vedenje še pojavlja, povabim svetovalno delavko, naj opazuje otroka.
✓	Skupaj s svetovalno delavko in pomočnico vzgojiteljice se o opaženem pogovorimo in načrtujemo nadaljnje korake.
2. Razmišljanje o tem:	
✓	kako vidi nekatere veščine, situacije, oblike vedenja, ravnanja posameznega otroka v primerjavi z drugimi otroki,
✓	da nekaterih odzivov, veščin in oblik vedenja pri posamezniku ni, pa bi jih pričakovali,
✓	da se nekateri otrokovi odzivi še pojavljajo, pa bi bil že čas, da jih ni več.

3. Področja, ki jih opazuje in spremlja pri otroku:	
✓	spontana igra,
✓	govor,
✓	gibanje,
✓	socialne interakcije,
✓	hranjenje,
✓	komunikacija z vzgojiteljico (neverbalna in verbalna),
✓	kako se odziva otrok, ko pride v vrtec eden od staršev,
✓	vedenje in morebitno spreminjanje vedenja otroka ter izmenjava tovrstnih informacij s starši (vedenje in dinamika odzivanja otroka sta lahko v vrtcu drugačna kot doma).
4. Kot pomembno izpostavi še:	
✓	da se pri delu z otroki uporablja veliko slikovnih in drugih podpor,
✓	da je pomembno ponavljanje in utrjevanje,
✓	da je vzpostavljanje odnosa z otroki in zaupanja temelja vsega,
✓	da sta nujna vzgojiteljeva doslednost in postavljanje meja, da se otroci počutijo varne,
✓	da dokaz o otrokovem učenju, razvoju in razumevanju ni vedno viden oziroma oprijemljiv, lahko je le otrokova neverbalna gesta.

S prispevkom Iz prakse za prakso smo želeli prikazati, kako vzgojiteljica strokovno in odgovorno načrtuje vzgojno-izobraževalno delo, spremlja otroke in izvaja izvedbeni kurikulum s strokovno in pravočasno presojo za ustrezno podporo prav vsakemu otroku, takrat, ko je to za njegov razvoj najbolj optimalno. Vzgojiteljica zmora hkrati posameznemu otroku zagotavljati individualizacijo in pri tem misliti na dobrobit vseh otrok v skupini. Tako opredeljujemo vlogo odraslega v vključujočem vrtcu.

Na otroka osredotočen kurikulum ter uresničevanje načel in ciljev Kurikula za vrtce temeljita na razmišljujočem strokovnem delavcu, ki je občutljiv in odziven na potrebe otrok, ker mu to pomeni vrednoto in ker čuti dolžnost ter strokovno odgovornost, da ustrezno spodbuja otroke v razvoju v spoštljivem, spodbudnem, varnem in prijetnem vrtčevskem okolju.

Programski dokumenti za predšolsko vzgojo

Kurikulum za vrtce – Program za predšolske otroke, 1999

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf

Dodatek h Kurikulu za vrtce za otroke Romov, sprejeto na 54. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 19. 12. 2002

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_Dodatek_-_ROMI.pdf

Dodatek h Kurikulu za vrtce na narodno mešanih območjih, sprejeto na 54. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 19. 12. 2002

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtec_Dodatek_-_narodnostno_mesana.pdf

Navodila h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami (2003)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/kurikulum_navodila.pdf

Dopolnitev Navodil h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami – za otroke z avtističnimi motnjami (180. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 20. 10. 2016)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/DOPOLNITEV_Navodil_h_Kurikulumu_za_vrtce_za_otroke_z_AM.PDF

Dopolnitev Navodil h Kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami – za dolgotrajno bolne otroke (180. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 20. 10. 2016)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/DOPOLNITEV_Navodil_h_Kurikulumu_za_vrtce_ZA_DOB.PDF

Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke (92. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 22. 6. 2006) (Uradni list RS, št. 96/06)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/kurikulum_prilag_program.pdf

Dopolnitev Kurikula za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke – za otroke z avtističnimi motnjami (180. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 20. 10. 2016)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/DOPOLNITEV_Kurikula_za_vrtce_za_otroke_z_AM.PDF

Smernice za delo v oddelkih za predšolske otroke z motnjami avtističnega spektra – MAS (129. seja Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 4. 2. 2010)

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/Smernice_predsolski_MAS.pdf

Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2008.

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/ministrstvo/Publikacije/Programske_smernice_vrtec.pdf

Viri in literatura

- Assessment for Learning. Formative Assessment (2008). OECD/CERI International Conference “Learning in the 21st Century: Research, Innovation and Policy”, Paris.
<http://www.oecd.org/site/educeri21st/40600533.pdf>.
- Barker, J. E., Semenov, A. D., Michaelson, L., Provan, L. S., Snyder, H. R., Munakata, Y. (2014). Less-structured time in children's daily lives predicts self-directed executive functioning. *Frontiers in Psychology*.
- Berk, L. E., Winsler, A. *Scaffolding Children's Learning: Vygotsky and Early Childhood Education*, NAEYC, Washington 1995.
- Booth, T., Ainscow, M. (ur.): *Index for inclusion: developing learning and participation in schools*, CSIE, 2002: <http://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20English.pdf>.
- Booth, T., Ainscow, M., Kingston, D. (ur.): *Index for inclusion developing play, learning and participation in early years and childcare*, Centre for Studies on Inclusive Education, 2006: <http://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20EY%20English.pdf>.
- Bregant, T. *Govor in učenje v luči novejših nevroloških spoznanj*. ZRSŠ, 2012.
- Bregant, T. *Razvoj možganov in vzgoja otrok skozi oči nevroznanosti*. SiNAPSA, 2015.
- Brunauer, H. A., Bizjak, C., Borstner, M., Cotič Pajntar, J., Eržen, V., Kerin, M., Komljanc, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S., Zore, N. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Carr, V., Wright, M. B. *Assessing Young Children Through the Curriculum: From Standards To Practice*, Resources for Early Childhood. An Online Resource for Ohio Educators: http://rec.ohiorc.org/orc_documents/orc/recv2/briefs/pdf/0021.pdf.
- Cotič, J. *Defektologovo delo s starši otrok z motnjami v razvoju: diplomsko delo*. Ljubljana: [J. Cotič], 1995.
- *Early Childhood Inclusion*, NAEYC – National Association for the Education of Young Children, april 2009.
- Feldman, J. *Transition Time. Let's Do Something Different!*, Gryphon House, Beltsville, Maryland 1995.
- Gašperšič, M., Brezovar, D. (ur.), *Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje II*. Zbornik projekta, Ljudska univerza, Kočevje, 2012.
- Gonzalez, J. M. *Multicultural Issues in Child Care*, Mayfield Publishing Com., California 2001.
- Hrženjak, M. *Zgodovinski, kulturni in družbeni vidiki vključevanja romskih otrok v slovenske vrtce*. *Socialna pedagogika*, 2002, Vol. 1, št. 6, str. 83–95.
- *Inclusive Early Childhood Education. An analysis of 32 European Examples*. The European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2016: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/IECE%20%C2%AD%20An%20Analysis%20of%2032%20European%20Examples.pdf>.
- *Inclusion from the start. Guidelines on inclusive early childhood care and education for Roma children*, UNESCO and Council of Europe, 2014: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002275/227503e.pdf>.
- Kobolt, A. (ur.), *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi*. *Socialna pedagogika*, 15 (2), Pedagoška fakulteta, Ljubljana, 2010.
- *Kodeks etičnega ravnanja v vrtcu*. (1996 in 2017)
- Kos Mikuš, A. *Gradivo za usposabljanje izvajalk za ŠS – vrtci*, Ljubljana 30. 9. 2015.
- Laevers, F. *Assessing the quality of childcare provision: “Involvement” as criterion, Settings in interaction*. *Researching Early Childhood*, 3, 151–165, Göteborg University, 1997.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Kavčič, T., Poljanšek, A., *Kakovost v vrtcih*, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 2002.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Bajc, K., (ur.): *Pogled v vrtec*, Državni izpitni center, Ljubljana 2005.

- Marjanovič Umek, L. Vloga jezika in socialnih kontekstov pri razvoju mišljenja in oblikovanju znanja, *Sodobna pedagogika*, (2), str. 68–100, 2011.
- Marjanovič Umek, L., in Fekonja, U. (2006). Učinek vrtca na otrokov govorni razvoj: slovenska vzdolžna študija. *Sodobna pedagogika*, 57(5).
- Marjanovič Umek, L., in Fekonja, U. (2009). Socialni konteksti in ocenjevanje govorne kompetentnosti malčkov in malčic. *Sodobna pedagogika*, 3/2009.
- Marjanovič Umek, L. Spodbujanje govorne kompetentnosti otrok v vrtcu. Zbornik posveta ZRSŠ, 2009.
- Marjanovič Umek, L. Simbolno okolje kot podpora razvoju pismenosti. Zbornik posveta ZRSŠ, 2012.
- Meece, D., Soderman, A. K. Positive Verbal Environments: Setting the Stage for Young Children's Social Development, *Young Children*, September 2010.
- Preventing Social Exclusion through the EUROPE 2020 STRATEGY. Early Childhood Development and the Inclusion of Roma Families, 2011: <http://www.ecdgroup.com/pdfs/Preventing-Social-Exclusion.pdf>.
- Prvi koraki. Metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic, Amnesty International Slovenije, Ljubljana 1999.
- Research Foundation: Teaching Strategies GOLD™ Assessment System, Teaching Strategies 2010: <http://teachingstrategies.com/content/pageDocs/Research-Foundation-GOLD-2010.pdf>.
- Riley-Ayers, S., Formative assessment: Guidance for early childhood policymakers, CEELO Policy Report, 2014: http://ceelo.org/wp-content/uploads/2014/04/ceelo_policy_report_formative_assessment.pdf.
- Roma Early Childhood Inclusion. The RECI Overview Report, 2012: <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/Roma-Early-Childhood-Inclusion-Report-20120813.pdf>.
- Rutar, S. Kako razumeti in uresničevati participacijo otrok v vrtcu?, *Sodobna pedagogika*, 3/2012, str. 86–98.
- Rutar, S. Sociokulturni pristop pri spremljanju otrokovega razvoja in učenja v vrtcu, *Revija EI, UP* 2013: https://pef.um.si/content/Zalozba/clanki_2013_06_st_1/7%20RUTAR.pdf.
- Rutar, S. Večjezično učenje in poučevanje kot načelo inkluzivne prakse, *Sodobna pedagogika*, 1/2014, str. 22–37.
- Starting Strong II. Early Childhood Education and Care, OECD 2006.
- Starting Strong III. A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care, OECD 2012.
- Uzelac, M., Bognar, L., Bagić, A. Budimo prijatelji. Priručnik odgoja za nenasilje i suradnju. Pedagoške radionice za djecu 6 do 14 godina, Slon, Zagreb 1994.
- Vigotski, S. L. Mišljenje in govor, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani in Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete v Ljubljani, 2010.
- Vsi drugačni – vsi enakopravni: Vzgojno-izobraževalni priročnik. Zamisli, viri, metode in dejavnosti za neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje mladih in odraslih, Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope, Skupnost dijaških domov Slovenije in Urad za mladino RS, Ljubljana 1998.
- Weikart, D. P. in Hohmann, M. Educating Young Children. Active Learning Practices for Preschool And Child Care Programs, High/Scope Press, Ypsilanti, Michigan 1995.
- Weikart, D. P. in Hohmann, M. Vzgoja in učenje predšolskih otrok, DZS, Ljubljana, 2005.

6. zvezek

Vključevanje v vrtcu

V zvezku je opisano, kako vrtec postane vključujoč, kakšna je vloga vzgojitelja pri tem in kako se v vrtcu zagotavlja visoka stopnja udeležnosti vsakega otroka.

V besedilu so dodani konkretni zapisi vzgojiteljev, ki opisujejo primere iz vsakdanje prakse – kako so zagotavljali dobro počutje, soudeležnost in aktivno učenje otrok.

